Allt hänger ihop

Ukraina, Mellanöstern, EU, Ryssland, USA, Kina, olja och gas

av Ingolf Kiesow

Résumé

The EU and USA were warned in September 2014 by the head of the Russian oil company Rosneft that the sanctions against Russia are creating hatred and hostility. Russia will admittedly suffer if the deliveries of oil and gas to Europe are interrupted, but in the long term Russia will be able to sell to Asia instead, and that will hurt Europe more than Russia. The Europeans ought to consider that it is the USA that is pushing the issue and that it is an American interest that the EU and Russia are not getting closer to each other. Since that warning was issued, the Russian economy has deteriorated considerably because of sinking oil prices and the effects of the sanctions. Russia is making huge contracts with China and is getting closer to China both ideologically and militarily. This is a matter of relevance for Swedish security policy.

I EN ARTIKEL i *Der Spiegel* 2014-09-01 om läget inför EU:s sanktioner mot Ryssland deklarerar Igor Setschin, chefen för det ryska olje- och gasbolaget Rosneft att Rosneft inte tar något som helst ansvar för någon eskalering av konflikten om Ukraina. Han leder en ansvarskännande företagskoncern, som fullföljer sina leveransåtaganden så länge det är möjligt. Dessutom träffar sanktionerna inte pågående leveranser, bara möjliga framtida sådana. Han säger också att Rosneft har ett bra samarbete med både EXXON och BP, som man inte vill avbryta, i både Ryssland (Arktis) och i Mellanöstern.

Det är visserligen sant att Rosneft betalar enorma summor till den ryska statskassan, men det innebär inte att man utövar något inflytande på den förda politiken. Setschin påpekade att Jimmy Carter´s säkerhetspolitiske rådgivare Zbigniew Brzezinski brukar varna USA och särskilt dess president för den dag som EU upptäcker eller får för sig att EU har mera att hämta i ett partnerskap med Ryssland än med USA. Då är det inte bara slut med USA:s inflytande i Ryssland och EU utan i hela världen. Setschin varnar för att USA:s rädsla för en sådan utveckling hindrar EU från att utveckla den fulla potentialen för ett bra förhållande till Ryssland. Det är inte i EU:s intresse.

Han vill samtidigt förringa betydelsen av de nya långtidsavtalen med Kina, som uppges vara värda 270 miljarder dollar. Kina tar bara emot 13 % av Rosnefts leveranser till utlandet, medan EU tar emot 39 %. De nya avtalen är ingen förändring av politiken, de är bara en fortsättning av en sedan gammalt tillämpad ansträngning av Ryssland att bredda sin marknad. Samtidigt ska man komma ihåg att vad gäller olja räcker Rysslands tillgångar bara för ytterligare 20 års export med samma takt som nu. (I västvärlden brukar man anta att de räcker i högst tio år.) Det är upp till EU hur stor andel man anser sig vilja köpa i kon-

kurrens med andra köpare i Kina, Indien och länder kring Stilla havet. Det är väst, inte Ryssland, som nu är på väg att skära av banden och tvingar Rosneft att söka sig längre österut. Det talas i EU mycket om möjligheterna att utnyttja skiffergas i stället för gas från Ryssland, men det skulle bli en oerhört mycket dyrare lösning för EU. Där borde européerna tänka om.

Setschin varnar också för att sanktioner är en form av krigföring. Liksom krig med militära medel skapar det hat och fiendskap. Det blir hans huvudbudskap och står också rubriken till artikeln i *Der Spiegel*.

EU varnas för att liera sig för hårt med USA

Intervjun lär inte ha tillkommit utan anledning. Setschin är känd för att undvika publicitet. Med tanke på att Setschin brukar anses stå Putin mycket nära alltsedan de började sin karriär inom samma förvaltning i Sankt Petersburg är det ganska sannolikt att han går Putins ärenden. Budskapet verkar då – med viss rätt – vara att man varnar EU för att USA har en baktanke med sanktionerna; USA vill förebygga och förhindra att det byggs upp en intressegemenskap mellan EU och Ryssland. Setschin varnar för att sanktionerna kan göra irreparabel skada på relationerna.

Man kan naturligtvis spekulera i att Setschin i själva verket vill signalera till väst att han själv är så bekymrad över läget att han inte längre står helt på Putins sida, men det förefaller mindre sannolikt.

Setschin säger för övrigt också i intervjun att Kina, andra BRICS- och Stillahavsländer alltmera utgör ett alternativ till EU för avsättning av gas och olja. Det är upp till EU att välja bort det ryska alternativet, men det är inte så man vill ha det i Ryssland. Samtidigt kan vi ju se hur Ryssland gör krampaktiga försök att förhandla med Kina om alternativ tillgång till kapital och teknik för att möta de svårigheter som skapas av sanktionerna. Det gäller t ex ifråga om luftfart och försvarsmateriel, något som de affärsmedvetna kineserna inte är sena att dra nytta av och tar ett högt pris för.

Kina vill undvika att ta ställning i Ukraina

Å andra sidan spelar Kina ett försiktigt spel. Kina vill inte ha ett kallt krig, inte ännu, och landet är starkt beroende av fortsatt fungerande ekonomiska relationer med USA och EU. I Beijing är man inte heller överens med Putin om hur intrången i Ukraina bedrivs. De strider ju mot den genomgående motvilja mot inblandning i andra länders inre angelägenheter som är ett ständigt upprepat mantra i kinesisk utrikespolitik. Man undviker i Beijing också så långt som möjligt att provocera USA med sådant som kan se ut som ett förbund mellan Ryssland och Kina riktat mot USA och EU.

Obamas administration är minst lika angelägen att undvika ett kallt krig, men samtidigt är trycket starkt från det republikanska lägret att USA ska uppvisa en fast fasad mot utmaningarna från Ryssland (och Kina). Också – och särskilt – i Mellanöstern krävs att USA uppvisar ”ledarskap”, men de ekonomiska begränsningarna för nya militära åtaganden blir successivt allt mera kännbara.

Det ser i kinesiska medier ut som om nya sexpartssamtal om Nordkoreas kärnvapen kan bli ett tema. Av amerikanska uttalanden framgår det att Kinas uppträdande i Sydkinesiska havet och Östkinesiska havet måste gås igenom för att undvika framtida missförstånd. Säkerligen kommer

också Ukraina samt Irak och Syrien att figurera i samtalen.

USA driver sanktionspolitik, EU betalar?

Til syvende og sist är det ändå EU:s agerande och EU:s sanktioner som styr skeendet i Ukraina, och Kina visar ett allt starkare intresse för sina relationer med EU. Det skapar också problem genom den amerikanska misstänksamheten mot ett självständigt säkerhetspolitiskt agerande från EU:s sida. Både Kina och Ryssland försöker fjärma EU från USA. Så uppfattas i alla fall läget i Washington, som inte förorsakas särskilt mycket olägenheter genom sanktioner mot Ryssland – den amerikanska handeln med det landet är förhållandevis liten.

Sammanhållningen mellan EU och USA sätts på hårda prov av svallvågorna kring sanktionerna mot det ryska agerandet i Ukraina. Detta är möjligen en oavsedd effekt av ett händelseförlopp som har satts igång genom USA:s och EU:s sanktioner. Setschin har förmodligen rätt i att sanktionerna kan skapa hat och fiendskap. Om å andra sidan sammanhållningen mellan EU och USA svetsas ihop genom den processen kanske det är bra, men Europa blir den part som får betala det högsta priset. Det tycks bl a förbundskansler Merkel ha insett, när hon in i det sista försökte övertala Putin att undvika att sätta saken på sin spets.

Post Scriptum

Ovantående skrevs i början av september. Sedan dess har det hållits val i Ukraina. Separatisterna har hållit egna val i de östra delarna av landet. Presidenterna Obama och Xi Jinping har deltagit i regionala asiatiska konferenser inom ramen för APEC och ASEAN. President Putin har framstått som helt isolerad och kritiserad vid ett G20-möte i Brisbane. Ryska flygplan har kränkt luftrummet i en rad västländer och Sverige har haft besök av en främmande u-båt.

Priset på olja har fallit med över 20 % på tre månader, vilket ger Ryssland motsvarande mycket mindre inkomster från oljeexporten. Den ryska valutan har fallit ännu mer. Detta tillsammans med sanktionerna mot de ryska bankerna gör återbetalning på utlandsskulderna svårare och dyrare. Sanktionerna har gjort att tillgången på frukt och andra importerade livsmedel har minskat för de ryska konsumenterna. Ännu förmärks dock inte någon växande opposition i Ryssland, men att den ryska marknaden till stora delar faller bort för EU-länderna skapar en tydlig opposition inom EU.

Vid regionalkonferenserna i Asien har Obama och Xi Jinping undertecknat bilaterala avtal, som ger ett intryck av att man försöker lappa ihop slitna och skamfilade förbindelser åtminstone nödtorftigt inför Obamas kommande besök i Beijing. (Situationen i Sydkinesiska havet, liksom Kinas agerande i Hong Kong utgör dock fortsatta problem i de amerikansk-kinesiska förbindelserna.) Putins militanta tonläge har snarast skärpts, liksom Obamas kritik av Rysslands roll i Ukraina.

Mot Xi Jinpings mindre USA-kritiska tonläge kontrasterar kinesiska medias allt mera aggressiva angrepp på västerländsk demokrati som olämplig för asiatiska förhållanden. Kinesisk utrikespolitik verkar mycket aktivt för att stärka Kinas inflytande i sina grannländer. I Ryssland inskränker Putin yttrande- och pressfriheten på flera försåtliga sätt, och Ryssland framstår som mera auktoritärt. Både inom Shanghai Cooperation Organisation och på det ide-

ologiska planet närmar sig Ryssland och Kina varandra, liksom att de båda länderna intensifierar sitt vapenteknologiska samarbete genom nya avtal.

USA driver på för strängare sanktioner men följderna av sanktionerna blir dyrast för Europa, där också viss opposition blir märkbar. Militärt har läget utmed gränsen mellan öst och väst gjort att man åtminstone på rysk sida börjar tala om ett nytt kallt krig. Sverige är ett litet land med ett svagt försvar och en alliansfri politik men också med en deklarerad solidaritet med de ännu mindre grannarna i öster. Det är dags att tänka över om det råder något slags samband mellan pågående ideologiska respektive militära trender, som berör oss.

Författaren är ambassadör och ledamot av KKrVA